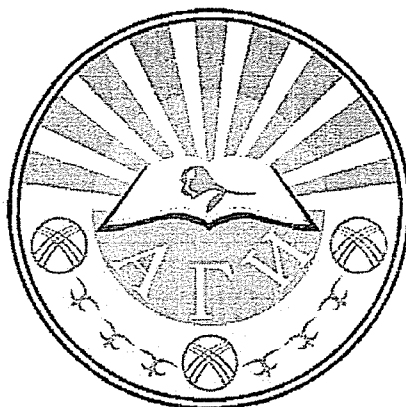


КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ
ОШ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ

Арашан гуманитардык
институтунун
ИЛИМИЙ ЖУРНАЛЫ



Araşan Sosyal Bilimler
Enstitüsü
İLMÎ DERGİSİ

5-6

БИШКЕК / BİŞKEK - 2008

Kur'ân'ın Eş ve Evlat Perspektifi Üzerine Bir Bakış¹

Doç. Dr. Mustafa ÜNVER*

“Atası acı alma yise, oğlının tişi kamar”³

Özet:

Allah, yeryüzünün halifesi kıldığı insana sayılamayacak kadar nimet vermiştir. Bu nimetlerin arasında zikredilen aile, kadınlar, evlatlar ve edinilen mallar, insana üstlendiği halifelik görevinde gerekli gücü sağlamaktadır. Ancak anılan nimetlerin temel İslami kaynaklarda “fitne” olarak nitelendirildiği de görülmektedir. Daha çok gündelik kullanımda “mutlak kötülük ve şer” manasında kullanılan “fitne” kelimesinin, linguistik temelinde “altının hasını sahtesinden ayırt etmek maksadıyla ateşte tutmak” anlamı bulunmaktadır. Kur'an'da geçen varyantlarında “fitne” genelde bu manada kullanılmaktadır. Şükür ve kulluk bağlamında istifade edildiğinde anılan nimetler birey için tam bir nimettir. Yaratıcısını unutmaya yolunda kullanıldığında ise, bu nimetler sahibi için düşman haline gelmektedir.

Bu çalışma sözü edilen düşünceler etrafında Kur'an'ın aile ve evlada nasıl baktığını, onları halifelik görevini yerine getirme sürecinde nasıl bir imkan olarak gördüğünü, aile reisinin onlara karşı ne tür sorumluluklarının bulunduğunu ortaya koymaya gayret etmekte ve sağlıklı toplumların ancak sağlıklı ailelerle kurulabileceği gerçeğinin altını bir kez daha çizmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Aile, Kadınlar, Oğullar, Fıtrat, Fitne, Düşman.

Abstract:

“A Glance at the Kuran's Perspective of Spouse and Children”.

Man was bestowed with numberless favors and appointed as a vicegerent of Allah on earth. No doubt, women, children, and wealth are kinds of favors, which were bestowed on man by Allah. Those above mentioned blessings of Allah assist man to perform his duty as a vicegerent of Allah on earth. However, some basic Islamic sources define the above mentioned blessings and favors of Allah as an instigation and rebellion (Fitnah) against Allah. Actually, the word (Fitnah) instigation is used to signify the evil and wickedness in daily language. On the other hand, in linguistic field, the same word means distinguishing the pure gold from its fake by putting them in experiment on the fire. This article aims to reflect the Koranic view of family and children.

1 Bu çalışmanın tashihine katkılarından dolayı değerli meslektaşım Doç.Dr. Hüseyin Yılmaz'a müteşekkirim.

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Samsun/Türkiye. Oşh Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Misafir Öğretim Üyesi, Oşh/Kırgızistan.

3 “Babası ekşi elma yese, oğlun dişi kamaşır.”(Divân-ı Lügati't-Türk)

Key words: Koran, family, children, wives, nature, instigation, enemy.

Аннотация:

Аллах, сделав человека правителем мира дал ему нескончаемые богатства. Среди этих перечисленных богатств семья, женщины, дети, материальные богатства, что возвышает человека. Но в основных исламских источниках можно заметить, что эта благодать называется «фитне» (раздором). Слово «фитне» в повседневной жизни больше используется под смыслом «недоброе, плохое», но с лингвистической точки зрения это значит «держат золото над огнём». И в Коране слово «фитне», в большинстве используется именно в этом смысле. Если благодарить творца за ниспосланные дары, то они являются благодатью. Но если человек не благодарит творца за ниспосланные дары, то они являются для него злом.

Эта статья посвящена теме того, как Коран смотрит на семью и детей, как они должны стать истинными людьми, каким образом глава семьи должен заботиться о своей семье и воспитывать ее, и нужно отметить, что здоровое поколение происходит от здоровых и нравственно воспитанных семей.

Ключевые слова: Коран, семья, женщины, сыновья, человеческая природа, раздор, враг.

1. Giriş

Kâinattaki canlı varlıklarda görülen ortak fitrî özelliklerden birisi üremedir. Tıpkı diğer canlılarda olduğu gibi insanoğlu da yeryüzündeki misyonunu yerine getirebilmek için üreyip çoğalmak durumundadır. Bu fitri ihtiyaç doğrultusunda insanoğlu yuva kurmakta, eş ve evlat sahibi olmaktadır. Fıtrattan kaynaklanan ihtiyaçların yerine getirilmesi zorunluluğu, bu ihtiyaçların belli bir düzen içerisinde karşılanmasını gerektirir. Çünkü neredeyse kendiliğinden denebilecek kadar sadelikte gerçekleşen bir süreç, kolaylığı oranında zorluğu, bir o kadar da sorumluluğu beraberinde getirir. Konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır:

“Kadınlardan, oğullardan, kantarlarca yığılmış altın ve gümüşten, salma atlardan, davarlardan ve ekinlerden gelen zevklere aşırı düşkünlük insanlara süslü gösterildi. Bunlar, sadece dünyâ hayatının geçimidir. Asıl varılacak güzel yer, Allâh'ın yanındadır.”¹

Al-i İmran suresinin bu ayetinde sayılan hususların genelde tüm insanlara süslü, yaldızlı ve güzel gösterilmesi, insanın bu nimetlere fitrî olarak ilgili olmasından kaynaklanmaktadır. Bir başka deyişle insanoğlu, kendisi için süslü gösterilen bu konularda her çeşit aldatılmanın ve ayartılmanın tuzağına düşme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Çünkü Şeytan yandaşlarıyla beraber Allah'ın kullarını doğru yoldan saptırmak üzere sürekli fırsat kollamaktadır.² Şeytan'ın bu konudaki yemini, Kur'an'da şöyle ifade edilir:

¹ Ali İmran, 3/14.

² Şeytan'ın insana nasıl düşman olduğu ve onu hangi yollarla kandırmaya çalıştığı konusunda daha başka ayetler için de bkz. Bakara, 2/198, 208 ; En'am, 6/112, 142 ; A'raf, 7/22 ; Yusuf, 12/5 ; Kasas, 28/19 ; Fatır, 35/6 ; Yasin, 36/60.

*“Şeytan: ‘Yemin olsun ki, beni azdırdığın için, Senin doğru yolun üzerinde onlara karşı duracağım; sonra önlerinden, arkalarından, sağ ve sollarından onlara sokulacağım; çoğunun Sana şükreder bulamayacağını’ dedi.”*¹

Gücü insana sadece vesvese vermek² olan Şeytan’ın bu amacına ulaşmasına engel olmak için; özellikle fitrî ihtiyaçların karşılanması sırasında meşru sınırların dışına çıkılmaması gerekmektedir. Zira aşağıdaki ayet, fitrat gereği insana sevimli gösterilen mal ve evlatlar konusunda Şeytan’ın etkin olabileceğini ifade etmektedir:

*“Onlardan gücünün yettiği kimseleri dâvetinle şaşırt; süvarilerinle, yayalarını onları yaygaraya boğ; mallarına, evlâtlarına ortak ol, kendilerine vaatlerde bulun. Şeytan, insanlara, aldatmadan başka bir şey vâdetmez.”*³

Allah Teâlâ, insana fitratına uygun olarak mal edinmeyi mübah kılmış, ancak ona zekât, sadaka ve hac gibi çeşitli mükellefiyetler yüklemekle de bu doğal duyguya bir sınır koymuştur.

İnsanın karşı cinsine ilgi duyması da fitratından kaynaklanmaktadır. Ancak bu fitrî yönelimin tatmin yolu belli prensiplerle sınırlandırılmıştır. Bu prensiplerin başında, şer’i ilkelere uygun olarak kurulan evlilik gelir. Ahlaki ve şer’i prensiplere uygun olmayan birliktelik ve ilişkiler ise dinen yasaklanmıştır.

Belli şer’i temeller üzerine bina edilen evlilik, eşler arasında maddî ve manevî tatmini sağladığından sükûnet ve rahatlık unsurudur; insanoğlunun dünyadaki çalışmasında, başka bir deyişle dünyayı mamur hale getirme görevinde başarılı olması için pek çok yapıcı etkiye sahiptir. Ayrıca insan neslinin devamı ve gelişebilmesi için de evlilik müessesesine ihtiyaç vardır. Bu doğrultuda ilk aileyi, ilk insan Hz. Âdem, Hz. Havva ile kurmuş, o zamandan beri de aile kurumu giderek gelişmiştir. Toplumların sahip olduğu ekonomik, sosyal ve kültürel yapılara göre çeşitli aile tipleri meydana gelmiştir. Örneğin sanayi devriminden önceki ailelerin büyük ataerkil aile; modernizm algılamalarının hakim olduğu dönemlerde ise çekirdek aile tipine doğru bir eğilim görülmüştür.

Kur’an’da erkek ve kadın cinsinin birbirine karşı fitrî bir eğilim içerisinde olduğu belirtilmekte, ancak cinsler arası yakınlaşmanın ancak evlilik şartına bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Konuyla ilgili şöyle buyrulur:

*“Aranızdaki bekarları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allah onları lütfu ile zenginleştirir. Allah lütfu bol olandır, bilendir.”*⁴

Fitrî ihtiyacın karşılanması yolunda evlilik şartını koyan Kur’an, eş seçiminde bir sınırlama getirerek, kendileriyle evlenilmesi ve evlenilmemesi caiz olanları açıkça belirtmektedir.⁵ Buna göre; anne, baba, kızlar, oğullar, kardeşler, teyzeler ve yeğen-

1 A’raf, 7/16-17.

2 Bkz. Nas, 114, 1-4.

3 İsrâ, 17/64.

4 Nur, 24/32.

5 Konuya açıklık getiren Nisa suresinin ilgili ayeti şöyledir: «Sizlere, analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları, sizi emziren süt anneleriniz, süt kardeşleriniz,

lerle evlenmenin haramlığı ile süt kardeşler arasındaki evliliğin yasak olduğu hükme bağlanmıştır. Yine Kur'an'ın koyduğu hükme göre hala ve amca ile evlenmek de yasaktır. İslâm'ın getirdiği hükümler, iki kız kardeş ve hanımın teyzesini veya yeğenini bir arada nikâhlamayı yasakladığı gibi; hanımın vefatından sonra bu yasaklı kimselerle nikâhlanabileceğini de mümkün görmüştür. Hala ve amca çocuklarının evlenmeleri ise helâldir. Ayrıca çocukların eşleri ile kayınvalide, üvey anne ve üvey babayla ve evli kadınlarla evlenmek haramdır.¹

2. Fitne Bağlamında Aile, Kadınlar, Evlatlar ve Mallar

Daha önce de ifade edildiği gibi insanın gurur ve şükür bağlamında denendiği alanlardan birisi kişinin sahip olduğu nimetlerdir. Nitekim insanoğlu öteden beri sahip olduğu nimetler karşısında övünme veya gurura kapılma sınavına sokulmakta, sürecin Rabbi tanıma ve şükretme sonucuyla tamamlanıp tamamlanmadığına bakılmaktadır.² Bu nimetlerin başında ise çocuklar gelmektedir. Çünkü eş ve çocuklar, insana sevimli gösterilen temel nimetlerdendir. Ancak eş ve çocukların bir övünç ve gurur vesilesi yapılması Kur'an tarafından eleştirilmekte ve bu konuda dikkatli olunması gerektiği vurgulanarak Müslümanlar şu âyetlerle uyarılmaktadır:

*"Kıyâmet günü akrabânuz ve çocuklarınız size fayda vermez. (Allâh) aranızı ayırır. Allâh yaptıklarınızı görmektedir."*³

*"Ey insanlar, Rabbinizden korkun ve babanın, çocuğunun cezâsını çekmeyeceği, çocuğun da babasının cezâsını çekmeyeceği günden çekinin. Allâh'ın va'di gerçektir. Dünyâ hayâtı sizi aldatmasın. O aldaticı (şeytân), sizi Allâh hakkında (O'nun yumuşak davranmasına, mühlet vermesine güvendirerek) kandırmassın."*⁴

Akıllı ve bilinçli bir insan, sahip olduğu tüm nimetlerin Allah'ın bir lütfu olduğunu ve bu yüzden Rabbine karşı daimi bir şükür ve zikir atmosferi içinde bulunması gerektiğini bilir, elinde tuttuğu nimetleri gurur ve kibre değil, Allah'a yaklaşmaya vesile sayar. Bu hususta Hz. Süleyman'ın durumunu örnek almak mümkündür: nitekim o sabah akşam yanına getirilen atları sever, bacaklarını ve boyunlarını okşar, onları kendisine Allah'ı hatırlattıkları için sevdiğini ifade ederdi.⁵ Gerçekten de sağlık, mal, makam, eş ve evlat gibi sayısız nimetlerin Allah'ı anmaya vesile tutulmaları sayesinde; hem bu nimetlerden yararlanma, hem de ilâhî hedefe vasıl olma gibi pozitif kazanımlar ortaya çıkmaktadır. Söz konusu nimetlerin gurur ve kibre sebep olması ve sonuçta kişinin nimetlerin yegâne sahibi olan Allah'a yönelik bir yabancılaşma içine girmesi tehlikesine karşı Kur'an bizleri şu ifadelerle uyarmaktadır:

karılarınızın anneleri, kendileriyle gerdeğe girdiğiniz kadınlarınızın yanında kalan üvey kızlarınız -ki onlarla gerdeğe girmemişseniz size bu engel yoktur-, öz oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeş bu arada olmak suretiyle evlenmek size haram kılındı. Geçmişte olanlar geçmiştir. Doğrusu Allah bağışlar ve merhamet eder. Evli kadınlarla evlenmeniz de haram kılındı.» Bkz. Nisâ, 4/23-24.

1 Evlenilmesi haram olan sınıflar hakkında geniş bilgi için mesela bkz. Abdullah b. Mahmud el-Mevsilî, el-İhtiyâr li Ta'fili'l-Muhtâr, İstanbul.1996, Çağrı Yay., c.II, s.84-85.

2 İnsan, başına gelen ölüm, hastalık, kaza ve bela gibi her türlü istenmeyen durumlardan dolayı da imtihan edilmektedir. Burada şu ayeti örnek olarak hatırlamak mümkündür: "Yemin olsun ki sizi korku, açlık, mallar ve canlardan eksiltmek gibi şeylerle imtihan edeceğiz, sabredenleri müjdele." Bakara, 2/155.

3 Mümtehine, 60/3.

4 Lokman, 31/33.

5 Bkz: Sad, 38/31-32.

“Ey iman edenler, ne mallarınız, ne de evlatlarınız sizleri Allah’ı anmaktan alıkoymasın! Her kim öyle yaparsa, İşte onlar, hüsrana uğrayanlardır.”¹

Kur’ân, sadece mal ve evlada sahip olanları değil, aynı zamanda mal ve evlat açısından yoksulluk ve yoksunluk içinde olanları da, kendilerinden daha üst konumdakilere hırslanmamaları, tamah etmemeleri, mal ve evlat tutkusuyla gözlerinin büyülenmemesi gerektiği konusunda şu ayetle uyarmaktadır:

“Onların malları da, evlatları da sakın seni imrendirmesin. Allah bu gibi şeylerle onları dünya hayatında azaba uğratmak ve canlarının kâfir olarak çıkmasını istiyor.”²

Şu halde çokça mal ve evlada sahip olan, ama bu zenginliği Allah’a yaklaşma değil, O’nu unutma, kibirlenip gurura kapılma vesilesi sayan bir kimse için, sahip olunan bu nimetler âhiret hüsrânı, yıkım, felaket ve pişmanlık nedeni haline dönüşebilir. Şu âyetler bu konuda çarpıcı mesajlar içermektedir:

“Mal ve oğulları var diye çok yemin eden aşağılık, kötöleyen, söz götürüp getiren, hayra engel olan, saldırgan, günahkâr, kaba ve kötülükle damgalı aşağılıkların hiç birini tanıma. Karşısında ayetlerimiz okunurken: “eskilerin masalları” derdi. Biz yakında onun burnuna damga vuracağız (kibrini kırıp rezil edeceğiz). Haberiniz olsun ki, biz onlara bela vermişizdir, (tıpkı) o bağ sahiplerine bela verdiğimiz gibi.”³

Bu ayetlerde, sahip oldukları mal, mülk ve evladı Allah Teala’yı tanıyıp peygamberine hürmet gösterme yolunda değil de, nankörlük ve kibir yolunda vesile tutanların çok acıklı bir azap içine düşecekleri açıkça belirtilmektedir. Aynı ayetlerin devamında, hakka karşı, sahiplerinin gözlerini kör eden ve onları iflah olmaz bir kibre ve gurura düşüren zenginliğin bir başka çarpıcı örneği verilmekte ve böylece birinci tablo ile ikinci tablo aynı kötü akıbetle birleştirilmektedir.

“Haberiniz olsun ki (tıpkı) o bağ sahiplerine bela verdiğimiz gibi biz onlara da bela vermişizdir. Hani onlar sabah olunca mutlaka bağlarını devşireceklerine yemin etmişlerdi. (Allah izin verirse diye) bir istisnada da bulunmamışlardı. Derken onlar uyurken Rabbin tarafından bir afet onun üzerinden dolaşır. Bahçe kapkara kesildi. Sabah olurken birbirlerine seslendiler: Haydi devşirecekseniz erkenden ekininize gidin diye. Derken fırladılar, aralarında fısldaşıyorlardı. “Sakın bugün aramıza bir yoksul sokulmasın!” diyorlardı. (Evet yoksullara yardıma) güçleri yettiği halde, onları yardımdan mahrum etmek niyet ve azmi ile erkenden yola düştüler. Ama bağı gördüklerinde: “Biz her halde yanlış bağa gelmişiz. Hayır, doğrusu biz mahrum bıraktık! dediler. İçlerinde en makul olanı şöyle dedi: “Ben size Rabbinizi tesbih etsenize dememiş miydim?” Rabbimizi tesbih ederiz, doğrusu biz zalimlermişiz. (dediler). Ardından, kabahati birbirlerine yüklemeye başladılar. (Nihayet) şöyle dediler: Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz azgın kişilermişiz. Belki Rabbimiz bize bunun yerine daha iyisini verir. Çünkü biz (artık) Rabbimizi arzuluyoruz. İşte azap böyledir. Ahiret azabı ise elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi!”⁴

1 Münafikun, 63/9.

2 Tevbe, 9/55, 85.

3 Kalem, 68/10-17.

4 Kalem, 68/17-33.

Kur'an'ın canlı birer tablo şeklinde sunduğu bu ayetlerde insanın emrine verilen imkan ve nimetlerin yerli yerinde kullanılmaması durumunda sahibi için nasıl felaket sebebi olacağı çarpıcı bir şekilde tasvir edilmiştir. Bütün bu hususlar dikkate alındığında, Kur'an'ın malları ve evlatları neden "fitne" olarak değerlendirdiğini anlamak daha makul bir zemine oturmaktadır. Nitekim Kur'an "*doğrusu mallarınız ve evlatlarınız bir fitnedir. Büyük mükafat ise Allah katındadır*"¹ buyurmuştur. Benzer ifadelerle Tegabun ve Enfal surelerinde yer alan bu iki ayet, bağlamları itibarıyla de sahip olunan nimetlerin gurur, kibir ve aldanmaya değil, salih insan olmaya vesile tutulması gerektiğinden söz etmektedir.² Ayrıca Hz. Peygamber (sav)'in kadınlar için ifade buyurduğu rivayet edilen şu hadis, malları ve evladı fitne kapsamında değerlendiren Kur'ani tesbite ilavede bulunmaktadır: "*Benden sonra insanlar içinde erkeklere kadınlardan daha zararlı bir fitne bırakmadım*"³ Bu hadisle kadın da fitne sınıfı içine dahil edilmektedir. Dikkat edilirse bu hadiste Hz. Peygamber (sav), kişi için fitne olacak hususun kendi nikahlı kadını olduğundan bahsetmez. Hadiste fitne olduğu söylenen varlık, kendileriyle nikahlanmanın helal olduğu yabancı kadınlardır.

Bu açıklamalardan sonra malların ve evlatların tamamının fitne; nikahlı hanımların ve evlatların ise sadece bir kısmının düşman olduğunu bildiren Kur'an beyanının ne kadar anlamlı ve hikmetli bir tabana oturduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Biraz önce de ifade edildiği gibi, İslami kaynaklar nikahlı hanımların kocaları için fitne olduğundan söz etmez, çünkü nikah vesilesiyle onlara sahip olmak zaten doğal, mümkün ve kolaydır. Zor ve doğal olmayan durum, nikahsız kadınlarla birlikte olmaktır. Zaten bu yüzden Peygamberimiz yabancı kadınların fitne olduğundan söz etmiştir. Başka bir deyişle problem; kadınların, malların ve evlatların fitne olarak tavsif edilmesinde değil; "fitne" kelimesinin nasıl anlaşıldığı ya da nasıl anlaşılması gerektiği hususunda odaklanmaktadır.

Çoğu zaman "fitne" kelimesi anlaşılması gerektiği şekilde anlaşılmamakta ve bu kelimeye semantik yapısı doğrultusunda pek de isabetli olmayan "mutlak şer ve kötü" anlamı verilmektedir. Bunun sonucunda özellikle de kadınların fitne olarak ifade edilmesi, eleştiri konusu yapılmakta ve İslam hakkında temelsiz iddialarda bulunmaktadır. Hanımlar ve evlatlar için fitne denilmesinin en başta insan haklarına, sonra kadın-erkek eşitliğine aykırı olduğu ve kadına hakaret içerdiği yönünde çeşitli düşüncelerin ileri sürüldüğü görülmektedir. Bu tür düşüncelere İlhan Arsel'e ait şu cümleleri örnek göstermek mümkündür:

"Şeriatçi zihniyete göre erkek, "şehevî" duygular konusunda kendisine hakim olamayacak derecede zayıf ve bu nedenle nefsinin yenemeyen bir yaratıktır; kadın ise, erkeğin aklını başından alabilecek kadar tehlikeli bir şeytan'dır, "fitne kaynağıdır"... Kadın'ın "fesad" ve "fitne" kaynağı olduğu yalanlarına sarılması ve erkeği onun bu yönlerinin kurbanı olarak takdim etmesi bundandır."⁴

Arsel'in bu ifadelerinin ardından "fitne" kelimesinin gerçek anlamıyla anlaşılmasının ne kadar önemli olduğu bir kez daha ortaya çıkmakta ve "fitne" kelimesinin

1 Tegabun, 64/15, Enfal, 8/28.

2 Bkz. Fahreddin Razi, Tefsir-i Kebir, çev. komisyon, Ankara 1988, c. XXI, s. 522-523.

3 Müslim, Zikr 98 (2741).

4 Bkz. www.infidels.org/library/modern/ilhan_arsel/Din_Adamlari/BOLUM09.HTML (24.02.2007).

“mutlak kötülük ve şer” olarak anlaşılmasının pek isabetli olmadığını bir kez daha vurgulamak gerekmektedir. Hatta Arsel aynı dayanaksız noktadan hareketle, İslam Dininin insanın “kişisel” gelişmesine hizmet edemeyecek kadar aciz bir sistem olduğunu şu sözleriyle iddia etmektedir:

“Şunu anımsatmak gerekir ki, kadın’ı “kötülük” ve “fitne” kaynağı olarak gören, yani erkeğin baştan çıkıp ahlaksızlığa yönelmesine vesile yaratır bir “şeytan” şeklinde kabul eden düşünüş, bugün artık sadece bizim gibi geri kalmış toplumlarda taraftar bulur... Böyle bir güvensizliği kendisine temel edinen bir sistem, insan’ın “kişisel” gelişmesine hizmet edemez; nitekim şeriat toplumlarında edememiştir...”¹

Arsel’in bu iddialarına cevap vermek ve onun önyargılı bir yaklaşıma sahip olduğunu çeşitli yönleriyle ortaya koymak elbette mümkündür, ancak bunlar bu çalışmanın konusu değildir. Burada şu kadarı söylenmelidir ki, herhangi bir sisteme ait özel kelime ve kavramlar, mutlaka kendi bütünlüğü içinde anlaşılmalıdır. Arsel’in düşüncelerinde kullanılan örneğin “fitne” kavramı, temel Arapça lügatlerde ve Kur’an ve Sünnet’in bütünlüğü içinde taşıdığı anlamlarda kullanılmamakta ve sonuçta İslam Dinine haksız suçlamalar yöneltilmektedir. Bir kez daha vurgulamak gerekirse, şayet dini kavramlar orijinal semantik ortamlarında anlaşılması gereken sağlıklı anlamlar doğrultusunda kullanılmazsa, bir çok insanın zihninde İslam hakkında çeşitli yanlış kanaatler doğabilecektir. Yukarıdaki alıntılar da bu tespiti doğrular niteliktedir.

Eğer fitne kavramı, Arsel ve onun gibi düşünenlerin iddia ettikleri şekilde algılanacak olursa, Hz. Meryem, Hz. Hatice, Hz. Fâtıma ve Hz. Âişe gibi son derece saygıdeğer hanımlarla birlikte bütün salih kadınları da “mutlak şer” yani fitne olarak kabul etme mantıksızlığına kapı aralanmış olacaktır. Çünkü hayırlı hanımlar, evlatlar ve mallar, kişi için şer değil büyük bir kazançtır, lütuftur. İslâm kültürüne göre sâlih kadın kişinin dininin yarısını tamamlayan, sâlih evlatlar ise âmel defterinin sürekli açık olmasına vesile olan varlıklar olarak kabul edilmektedir. Mallar hakkında ise Hz. Peygamber (sav), “şüphesiz bu mal, hoştur, tatlıdır. Ondan fakire, yetime ve yolcuya infak eden mal sahibi, ne güzel bir insandır”² buyurarak, elindeki malı Allah için harcayanlar için o malın kötülük değil, aksine iyilik vesilesi olacağını belirtmiştir.

Dil bilim (Linguistik) açıdan bakıldığında, “fitne” kelimesinin mutlak kötülük ve şer anlamına gelmediği görülmektedir. Fitne kelimesi, her şeyden önce Arapça *f-t-n* fiil kökünden türetilmiş bir isimdir ve bu kök lügatlerde, madeni ateşte eritmek, bir insana sahip olduğu fikrinden ve dininden vazgeçirmek için eziyet etmek, aklını çelmek veya ayartmak gibi anlamlara gelmektedir. Bu anlamlar doğrultusunda insanın içine aşk ateşi düşürdüğü veya gönlünü çelerek mantıklı düşünmesini engellediği için kadına “fettân” denilmiştir. Aynı kelimenin kişinin aklını karıştırıp ahlakını bozan ve cezaya çarptırılmasına sebep olan Şeytan için de, zarar verme anlamında hırsız için de kullanıldığı görülmektedir.³ Fitne fiil kökünün sahip olduğu “gerçek altını hileli-

1 Bkz. www.infidels.org/library/modern/ilhan_arsel/Din_Adamlari/BOLUM09.HTML (24.02.2007).

2 Buhari, Zekat 47, Cuma 28, Cihad 37, Rikak 7; Müslim, Zekat 123 (1052); Nesai, Zekat 81 (5, 90).

3 İsmail b. Hammâd el-Cevherî, es-Sihâh, thk. Ahmed Atar, II.Bsk., Beyrut 1979, c. VI, s. 2175; İbn-i Manzur, Lisânu'l-Arab, III.Bsk., Beyrut 1994, c. XII, s. 317; Ragıb el-İsfehani, Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'ân, thk. Safvan Adnan, Dimeşk 2002, s. 623; Ebû'l-Bekâ, Külliyyât, Beyrut 1993, s.692. Ayrıca bkz. Fahreddin Razi, Tefsîr-i Kebîr, III, 289;

sinden ayırt etmek için ateşe tutmak” şeklindeki manadan hareketle dilci alimler de bu kelimeyi “insanın iyi veya kötü olarak açığa çıkmasına vesile olan şey” diye tarif etmişlerdir.¹

Şu halde fitne insanların hayır ve şerlerini, salih olan ile salih olmayan kimseyi ortaya çıkarmak maksadıyla sınavdan geçirilmeleri anlamında kullanılmaktadır ve esasında Kur’an’da geçen “fitne” kelimelerinin neredeyse tamamında da “imtihan etmek, sınamak, denemek” anlamlarının bulunduğu görmek mümkündür.² Binaenaleyh meseleye bu doğrultuda bakıldığında, malların, evlatların, kadınların birer fitne yani insanın imtihan edildiği bir unsur olduğu anlaşılmaktadır.³ Gerçek altının ateşe atılma sonucunda saflığını ispat etmesi gibi, Yaratıcısıyla barışık olmayı başarmış olan sâlih bir kul da sahip olduklarından dolayı kibir ve gurura değil, şükür ve zikre yönelecek, böylece ilâhi sınavı kazanmış olacaktır.

Konuyla ilgili bir başka ilginç husus da, tamamı “fitne” olarak belirtilen bu nimetlerin, hepsinin değil de, sadece bir kısmının düşman olduğunun Tegabun suresinde Kur’an tarafından belirtilmesidir. Bu detay, fitnenin mutlak kötülük ve şer olmadığını açıkça ortaya koyması açısından son derece dikkat çekicidir ve üzerinde düşünmek gerekmektedir: İlgili âyet şöyledir:

“Ey iman edenler, eşlerinizden ve çocuklarınızdan bazıları size düşmandır. Onlardan sakının. Ama affeder, hoş görür, bağışlarsanız muhakkak ki Allâh da bağışlayandır, esirgeyendir.”⁴

Bilindiği gibi, sınavında başarılı olamayan ve sahip olduğu nimetleri yaratıcısına yaklaşımda değil de; gurur ve kibre kapılmada kullanan bir kişi için sahip olduğu nimetler ve imkanlar dost değil düşman; nimet değil külfettir. Şükür ve kulluk bilincinin oluşmasına vesile olmuş nimet ve imkânlar ise, kişinin düşmanı değil dostu; külfeti değil nimetidir. Çünkü bu nimetler onun hem dünyada hem de âhirette mutluluğu elde etmesine vesile olmaktadır.⁵

3. Huzur ve Sükun Bağlamında Aile ve Evlatlar

Allah Teala, yarattığı ve yeryüzünde halife yaptığı insanın görevlerini huzur ve sükun içinde gerçekleştirebilmesi için her türlü ortam ve donanımı hazırlamıştır. “İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp; aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O’nun varlığının belgelerindedir. Bunlarda düşünen bir toplum için dersler vardır”⁶ buyurarak, insanı mutlu kılacak bir unsura dikkat çekmektedir. Ayetin son kısmında yer alan “bunlarda düşünen bir toplum için dersler vardır” ifadesinden hareketle, “evden ayrılmak” ve “eve dönmek” deyişleri akla gelmekte ve ayetin vur-

XI, 298.

1 Mesela bkz. Seyyid Şerif el-Cürcânî, Kitâbu't- Ta'rîfât, Beyrut 1990, s. 165; Tehânevî, Keşşâfu Istilâhâtî'l- Fünûn, İstanbul 1984, c. II, s. 1156.

2 Kur’an’da geçen “fitne” kelimelerinin hangi anlamlara geldiği ve söz konusu ayetlerin nasıl anlaşılması gerektiği konusundaki bir çalışma için örneğin bkz. Mesut Erdal, “Kur’an’da Fitne Kavramı: İnanç Hürriyeti Açısından Tahlili”, http://www.yeniumit.com.tr/konular.php?konu_id=391&yumit=bolum2& sayi_id=69 (28.02.2007).

3 Bkz. Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, Azim Dağıtım, İstanbul, c. IV, s. 221.

4 Tegâbun, 64/14.

5 Ayrıca bkz. Nuh, 71/21.

6 Rum, 30/21.

gusuyla anlamlı bir bütün oluşturduğu görülmektedir. Gerçekte bu deyişler bir çok alanda farklı analiz ve düşüncelere malzeme olarak dursalar da, burada biz anılan sözleri yaygın ve zâhirî anlamlarıyla ele almak istiyoruz: Evin dışındaki mücadelede rol alabilmek ve bu yarışta başarılı olabilmek için evden çıkmak ve mücadele esnasında harcanan maddî ve manevî gücün yeniden kazanılması için yeniden eve dönmek, hemen her insanın nefes almak kadar doğal, ama üzerinde pek de düşünmediği eylemler olarak görünmektedir.

Uhud Gazvesi sabahı askerlerini savaşta elverişli olabilecek en iyi mevkilere yerleştirmek için evinden erkenden çıkan Hz. Peygamberin bu tutumunu Kur'an-ı Kerim, *"hani bir vakit, sabah erkenden evinden ayrılmış ve mü'minleri savaşta yerlerine yerleştiriyordun..."*¹ âyetiyle bize aktarır. Kur'an bu kadar olağan bir deneyimi ilâhî vahyin satırları arasına katarken, eve bağlılığın önemini vurgulamakta ve Hz. Peygamberin evden ayrılışını önemli bir fedakârlık olarak vurgulamaktadır. Yine Kur'an-ı Kerim'de kıyametin kopmasının insanı alışık olduğu iki değerli şeyden mahrum edeceği şu ifadeyle tasvir edilmektedir:

*"Onlar artık ne bir vasiyet yapabilirler, ne de âilelerine dönebilirler."*²

Düzgün aile yapısı, sadece dinin değil, toplumun da önem verdiği bir husustur. Örneğin profesyonel şirketler, yanlarında çalıştırdıkları personelin düzenli aile yaşantısına sahip olup olmadıklarıyla ilgilenmekte, bu meseleyi şirketlerinin büyüüp gelişmesi ve iyi kar elde etmeyle doğrudan ilgili görmekte ve onları düzenli ve huzurlu aile yaşantısına sahip olmaya teşvik etmektedir. Çünkü aile, mutluluk ve sevinçlerin paylaşıldığı, hayatın gündelik sıkıntıları karşısında bireye rahatlama imkanının sağlandığı huzur yuvasıdır. Bu mutluluk yuvasının insanı sürekli olumlu yönde etkileyeceği bilinmektedir. Nitekim Kur'an'ın, şu ifadelerinde ailenin bu evrensel fonksiyonuna işaret edilmektedir:

*"Kitabı sağ yanından verilenin, hesabı kolayca görülür ve sevinçle ailesine yollanır."*³

İnsanların inanç ve karakterleri ne olursa olsun, kederde, neşede, gururda, eğlenmede, kısaca tüm duygularını ortaya koymada yegâne sığınak ailedir. Bu bağlamda Kur'an'ın arz ettiği çarpıcı tasvirlerden birisi de, inanmayan birinin inananlara karşı içinde besleyip büyüttüğü küfür, alay ve küçümseme duygularını ailesiyle paylaşma sahnesidir:

*"Evet, o günah işleyenler iman edenlere gülüyorlardı. Onlarla karşılaştıklarında kaş göz hareketiyle alay ediyorlardı. Âilelerine döndükleri zaman da (yaptıklarıyla övünüp) eğlenmeye başlıyorlardı. Müminleri gördükleri vakit; "işte bunlar sapıklar" diyorlardı."*⁴

Âyetlerdeki ifadelerden de anlaşılacağı gibi, aile; inancı ne olursa olsun bir insanın üzüntü veya sevincini paylaştığı bir ortamdır ve insanı ruhi ve maddi anlamda sükunete kavuşturmaktadır.

1 Ali İmran, 3/121.

2 Yasin, 36/50.

3 İnşikak, 84/7-9.

4 Mutaffifin, 83/29-32.

4. Sorumluluklar Açısından Aile ve Evlatlar

Aile yuvasını, insanı eğiten, öğreten, olgunlaştıran ve ona görev, sorumluluk ve haklarını sıklıkla hatırlatan bir okul olarak görmek de mümkündür. Nitekim bir aileye sahip olmak, Hz. Peygamberin deyişiyle çobanlık edebilmeyi öğrenmektir. Abdullah b. Ömer'in rivayet ettiği hadis-i şerife göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

*"Hepiniz çobansınız (yani elinin altında ne varsa onu lâıykıyla korumak ve kollamakla mükellefsiniz) ve hepiniz sorumluluğu altındakilerden sorumlusunuz. Devlet adamları birer çobandır ve halkından sorumludur. İnsan ailesinin çobanıdır ve aile bireylerinden sorumludur. Kadın, kocasının evinin çobanıdır. Hizmetkâr efendisine âit malın çobanıdır ve elinin altındakinden sorumludur. Hasıl hepiniz çobansınız ve hepiniz sorumluluğu altındakinden sorumludur."*¹

Sahih-i Buhari'de yer alan bu hadis son derece anlamlı ve önemli mesajlar içermekte ve insanlar için hayati öneme sahip bazı hususları hatırlatmaktadır. Bu hususlar çoban olmak ve çobanlık etmek gibi benzetmelerle anlatılmaktadır. Çünkü çoban olabilmek, iyi bir idareci olmak, sorumluluğunu taşıdığı koyun ve kuzuları kurda, kuşa yem etmemek, onların aç olan karınlarını en iyi şekilde doyurmak, suvarmak, demektir. Bu bağlamda Peygamberler en mükemmel insanlık idarecisidirler ve Hz. Peygamber'in deyişiyle, *"çobanlık etmemiş hiçbir peygamber de yoktur."*²

Bu noktada bir başka Kur'anî tesbitin altını çizmekte de yarar vardır: Bilindiği gibi Kur'an-ı Kerim bir çok peygamberden bahsettiği gibi, özellikle de Hz. İsmail'in Allah katında hoşnutluk makamına sahip oluşundan övgüyle söz eder ve bu bağlamda onun aile efradına namazı ve zekatı emrettiğini belirtir.³ Çünkü iyi bir insan, iyi bir aile reisi, iyi bir yönetici; sorumluluğunu taşıdığı insanların ve hatta eşyanın hayır ve yararlarına olan her şeyi gündeme getirir ve onların helâke ve bedbahtlığa kaymalarına büyük bir dikkatle engel olmaya çalışır. Bunun için aile sorumluları, eş ve çocuklarına iyiliği, ahlakı, namazı vb. benimsetmeye çalışmalı, Kur'an'ın deyişiyle onları ateşe atmamalı, onların ateşe düşmelerine engel olmalıdır. Bu konunun önemi, âyetlerde şöyle dile getirilmektedir:

*"Âilene namazı emret, kendin de namaz kılmaya devam et. Biz senden rızık istemiyoruz. Aksine seni Biz besliyoruz. Güzel son takvâ sâhiplerinindir."*⁴ *"Ey inananlar! kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır."*⁵

Aile fertlerinin beden ve ruh sağlıkları, başarı ve mutlulukları aileyi yöneten anne ve babanın da sağlıklı, başarılı ve mutlu olması anlamına gelmektedir. Aktüel deyişiyle "sokak çocukları, tinerciler, kapkaççılar" diye tabir edilen ve insanlığın kanayan yarası olmaya devam eden çocukların geçmişte sağlıklı, başarılı ve mutlu bir aile hayatına sahip olmadıkları göz ardı edilmemelidir. Kur'an'da, manevî anlamda hüsrana ve yıkıma

1 Bkz. Buhârî, Cuma, 11.

2 Buhârî, İcâre, 2.

3 Meryem, 19/55.

4 Tâhâ, 20/132.

5 Tahrim, 66/6.

uğramış insanların, kendileriyle beraber ailelerini de hüsrana ve yıkıma götüreceği ve bunun da hüsranelerin en büyüğü olacağı şu ifadelerle vurgulanmaktadır:

“De ki: “ziyana uğrayanlar kıyâmet günü hem kendilerini, hem de âilelerini ziyan edenlerdir. Dikkat edin, işte bu apaçık bir ziyandır!”¹; “Ateşe arz olunurlarken onların, zilletten başlarını öne eğerek göz ucuyla gizli gizli baktıklarını göreceksin. İman edenler de: İşte asıl ziyana uğrayanlar, kıyâmet günü kendilerine ve ailelerine yazık etmiş kimselerdir, diyecekler. Bakın zalimler gerçekten sürekli bir azap içindedirler.”²

Mutlu bir aile kurmayı başaran Hz. İbrahim Kur’an’da şu ifadelerle müjdelenmiştir:

“Allâh’ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerindedir ey ev halkı! O, övülmeğe lâyıktır, iyiliği boldur.”³

Sağlam, uyumlu ve barışık bir toplum inşâ edebilmenin yegâne yolu, aile kurumunun maneviyatını artırmaktan, fıtrattaki kendini bulma/bilme ve kendiyile barışık olma aşamalarını başarmasından geçmektedir. Unutulmamalıdır ki, ilahi kaynaklı rehberlik olmadan insanın kendi başına mutlu bir aile yuvası oluşturabilmesi zordur. Nitekim Hz. Nuh’un insanın ilahi rehberlikten mahrum edilmesi durumunda ortaya çıkacak olumsuzluklarla ilgili tespiti Kur’an’da şöyle dile getirilmektedir:

“Zira sen onları bırakırsan kullarını yoldan çıkarırlar ve sadece ahlâksız ve kâfir çocuklar doğururlar.”⁴

Sonuç

Kainatın en şerefli olarak yaratılmış insanoğlu, üstlendiği ilahi emaneti taşıma görevinde başarılı olabilmek için gerekli tüm imkânlarla donatılmıştır. Allah Teala, *“Andolsun ki biz, Adem oğullarını üstün bir şerefe mazhar kıldık; karada ve denizde binilere yükledik ve güzel güzel nimetlerle besledik; yarattıklarımızdan çoğunun üzerinde tuttuk”⁵* buyurarak, insanoğlunu sayısız nimetlere sahip kıldığını ifade etmiştir. Bu nimetlerin arasında da insanın sahip olduğu eş ve evlatlar gelmektedir. Ancak nimetin büyüklüğü, onunla ilgili sorumluluğun ağırlığını da beraberinde getirmektedir. İçinde görev, sorumluluk ve hakların yer aldığı durumları “fitne” kapsamında değerlendiren İslami kaynaklarda kadın, evlat ve mal nimetleri de bu kapsamda tanımlanmış ve onlar konusunda dikkatli olunması gerektiği belirtilmiştir. Temelde tüm nimetleri fitne, yani nimete sahip olan insanın sonuçta kazanan ya da kaybeden taraf olmasında etkili bir unsur olarak değerlendiren Kur’an, bu nimetlerin hepsinin değil sadece bir kısmının ilgili kişiye düşman olduğunu belirtmektedir. Nitekim sahip olduğu nimeti; gurur, kibir ve nimetin gerçek sahibine karşı nankörlük etme yolunda araç edinmiş kişi, girdiği fitne sürecinde başarısız olmuş, sınavı kaybetmiştir. Aksine söz konusu nimeti, her şeyin sahibi olan Allah Teala’ya yakınlık kurmada, O’na hamd edip şükretmede araç edinen kişi ise, fitne sürecinden başarıyla çıkmış, sınavı geçmiştir ve bu nimet ilgili kişi için düşman değil dost olmuştur.

1 Zümer, 39/15.

2 Şûrâ, 42/45.

3 Hud, 11/73.

4 Nuh, 71/27.

5 İsrâ, 17/70.

Aile ve evlatlar insan için bu dünyada sahip olduğu en önemli iki değerdir. Bu yüzden insanın onlara karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi ve böylece bir anlamda yaratıcıya şükür görevini ifa etmesi beklenir. Sözü edilen nimetleri gurur, kibir ve yaratana unutmaya sebebi haline dönüştüren kimseler ise, hem kendilerini hem de ailelerini hüsrana uğratmaktadır. Bu durum toplumsal yapıyı da olumsuz yönde etkilemektedir.